

De Porterrage

W.J. de Ridder

Er woedt een Porterrage over Nederland¹. Aanleiding is Porter zelf, die zijn nieuwste boek reeds lang voor publicatie aankondigde en niets heeft nagelaten om de nieuwsgierigheid tot grote hoogte te stimuleren. Ook heeft geholpen dat het boek met ruim 900 pagina's zeer voornamelijk oogt, zodat iemand die belangstelling heeft voor economische politiek zich ongemakkelijk voelt als hij het negeert. Economische tijdschriften en de betere kranten nemen reacties op en als de jongste beleidsnota van het Ministerie van Economische Zaken *Economie met open grenzen* met kenmerkend genoeg Porter citeert en TNO de methodiek van Porter volgt om Nederland te bestuderen, dan is het succes compleet².

Er is ook een keerzijde. Het boek van Porter levert stof voor vrijwel iedere denkbare tekstuitleg. Oude wijn gaat zonder moeite in Porters nieuwe zakken. De pers, op zoek naar de nieuws-waarde, heeft dan ook de gruwelijkste koppen voor doorgaans onvolledige besprekingen bedacht, zoals "Hollands calvinisme remt concurrentiekracht"³.

In feite is het nieuwste werk van Porter niets meer en niets minder dan een beschrijving van een ideaalplaatje voor nationale economische politiek. Welke overheid zou niet het liefst zien dat het bedrijfsleven op leven en dood de concurrentieslag aangaat, zijn produkten aan zelfs de lastigste klanten kan verkopen, de best opgeleide mensen kan aantrekken, de hoogste salarissen betaalt en netwerken vormt waarin bedrijven en instellingen als het ware een ideaal complex van completerende activiteiten vormen. Dat is het beeld dat Porter voorhoudt en waaraan de feitelijke situatie nooit zal voldoen.

Voor wie is dit beeld aantrekkelijk? Voor de ondernemer niet. Die heeft geen behoefte om onder nog moeilijker omstandigheden te moeten werken. Voor de universiteiten niet. Die trekken zich graag terug op de fundamentele research. Voor de werknemer niet. Die ziet zich tot het uiterste uitgedaagd. En wellicht ook de overheid zelf niet, want die moet zich kwetsbaar opstellen om uitvoering te geven aan het door Porter voorgestelde overheidsbeleid. Alleen de relatieve buitenstaander waardeert het boek. Hij treft een frisse benadering in een nieuw begrippenkader. Mede om deze reden wordt Porter afwisselend verguisd en vereerd. Beide ten onrechte; hij heeft slechts op een handige manier een betrekkelijk eenvoudig ideaal-

beeld aangegeven en verdient daarvoor noch straf, noch hoge beloning.

Illustratief in de discussie is de vraag: is Porter nu voor of tegen een actief sectorbeleid van de overheid? Het Ministerie van Economische Zaken heeft geen aanleiding gezien om zijn sectorbeleid te activeren, terwijl TNO in haar Porterstudie schrijft dat de overheid een keuze moet maken: sterke sectoren versterken. Het argument is dat een land dat in economisch opzicht wil meekomen, moet trachten om het bedrijfsleven een goede thuismarkt te bieden. Zelfs multinationale bedrijven blijken vaak voor verschillende delen van het bedrijf verschillende thuismarkten te hebben. Juist daar zijn de rendementen vaak het hoogst. Wat een thuismarkt is, wordt niet alleen economisch, maar ook cultureel bepaald. West-Nederland is het centrum van de snijbloemensector, Amsterdam de toplocatie van het nationale bankwezen. Is Noordwest-Europa de thuismarkt voor de chemie? Waar ligt dat aangrijpingspunt van het sectorbeleid? Het is lastig Porters concept een-op-een toe te passen; het is een open doel voor critici en een intelligent speeltuig voor degenen die zelf hun visie op de economie willen verdiepen.

De Porterrage raakt de maatschappelijke ideologie. Er zijn mij geen commentaren bekend waarin Porters model tot uitgangspunt wordt gekozen voor een discussie over de vormgeving van de nationale economische politiek. Dus ook geen pogingen om inhoud te geven aan termen als partnership, consensusvorming en economische democratie. Toch worden deze begrippen belangrijk

nu steeds meer nationale en regionale overheden in de Europese Gemeenschap de strijd om de kwaliteit van de thuismarkt van het bedrijfsleven als een nieuwe pijler van het economisch beleid beschouwen. Steeds meer wordt duidelijk dat naarmate de economie internationaliseert veel mensen de eigen taal, cultuur en nationaliteit hoogachten. Hierdoor worden nationale overheden geïnspireerd om nationaal beleid te voeren ook al worden steeds meer beslissingen in Brussel genomen. Dit leidt ertoe dat het Nederlandse parlement na '1992' niet minder werk krijgt maar nieuwe instrumenten zal ontwikkelen om het Nederlandse belang te dienen. Zijn de grote Europese landen ons op dit punt niet reeds voorgegaan? Het is in het eigen belang van ondernemingen om dit beleid met kracht te ondersteunen.

Europa wordt steeds meer een verzameling thuismarkten die met steun van de eigen nationale en regionale overheid onderling een hevige concurrentiestrijd aangaan. Dat zou wel eens het beeld kunnen zijn dat Europa een sterke mondiale positie geeft. Porter geeft aanleiding om deze conclusie te trekken, maar of hij deze zelf onderschrijft, daarover zal het groeiend aantal Portergeleerden het onderling voorlopig wel niet eens worden.

1. M.E. Porter, *The competitive advantage of nations*, 1990.

2. D. Jacobs, P. Boekholt en W. Zegveld, *De economische kracht van Nederland. Een toepassing van Porters benadering van de concurrentiekracht van landen*, SMO-boek 1990.

3. NRC-Handelsblad, 2 oktober 1990.